

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

KOŚCIOŁA

P.W. NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY SZKAPLERZNEJ

W SZYNWAŁDZIE

Niniejszy załącznik stanowi integralną część do:

Decyzji

Pozwoleń 44/2024/A

Postanowienia

Opinii

z dnia 11.03.2024

z up. Małopolskiego Wojewódzkiego
Konservatora Zabytków w Krakowie
p.o. Kierownika Delegatury w Tarnowie

mgr Agata Kliś-Toton

opracował

Konservator Dziej Sztuki
mgr Tomasz Głowacz

na zlecenie:

Autorska Pracownia Projektowa
architekt Dorota Krzyżanowska
ul. Tuchowska 25 a, 33-100 Tarnów

Tarnów, 27.04.2015 r.

UZGODNIONO ZE STANOWISKIEM
KONSERWATORSKIM
30 WRZ. 2015

z up. Małopolskiego Wojewódzkiego
Konservatora Zabytków w Krakowie

KIEROWNIE DELEGATURY W TARNOWIE
mgr Andrzej Cetera

KONSERWATOR DZIEJ SZTUKI
Tomasz Głowacz
mgr Tomasz Głowacz
Nr dyplomu 067

Spis treści

Wstęp

- 1. Opis inwentaryzacyjny obiektu**
- 2. Technika wykonania**
- 3. Historia obiektu**
- 4. Adolf Juliusz Stapf**
- 5. Stan zachowania i przyczyny zniszczeń obiektu**
- 6. Program prac konserwatorskich**
 - A. Wnioski i założenia konserwatorskie**
 - B. Proponowane postępowanie konserwatorskie**
 - Konserwacja i izolacja ścian zewnętrznych części podpiwniczonej i niepodpiwniczonej**
 - Konserwacja i izolacja pionowa fundamentów prezbiterium i transeptu**
 - Izolacja pionowa kurtynowa ścian wewnętrznych piwnic**
 - Konserwacja i izolacja pozioma posadzki piwnicy**
 - Konserwacja posadzek górnego kościoła i izolacji posadzki prezbiterium oraz transeptu.**
 - Izolacja pozioma murów dolnego kościoła i ścian fundamentowych od wewnątrz**
 - Konserwacja ścian i stropu dolnego kościoła**
 - Konserwacja ścian wewnętrznych i słupów górnego kościoła do wysokości boazerii**
- 7. Dokumentacja fotograficzna i archiwalna**
 - 15 fotografii w kolorze,**

Wstęp

Niniejsze opracowanie dotyczy konserwacji kościoła p.w. Najświętszej Panny Marii Szkaplerznej w Szywnaldzie i jest drugim w kolejności Programem Prac Konserwatorskich. Poprzednie opracowanie dotyczyło konserwacji: elewacji w tym wątku ceglanego, detalu architektonicznego, wyprawy z cementu romańskiego, elementów kamiennych. Obejmowało również stolarkę okienną i drzwiową oraz wieżę główną i wieżę klatki schodowej.

Obecne opracowanie koncentruje prace przy fundamentach kościoła oraz konserwację piwnicy czyli wnętrza dolnego kościoła. Z uwagi na zakres prac izolacyjnych ich złożoność i technologię programem prac konserwatorskich objęte zostały również posadzki górnego kościoła prezbiterium i transeptu oraz ściany wnętrza górnego kościoła do wysokości boazerii.

1. Opis inwentaryzacyjny obiektu

Obiekt: Kościół parafialny p.w. NMP Szkaplerznej w Szywnaldzie, woj. małopolskie.

Czas powstania: 1910-1918

Autor projektu: architekt Adolf Juliusz Stapf

Styl: neogotyck

Wpis do rejestru zabytków: A-261 z 19.09.1985

2. Technika wykonania

Kościół parafialny pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny w Szywałdzie jest monumentalną budowlą wzniesioną w stylu neogotyckim, murowany z cegły czerwonej o wątku gotyckim zwanym polskim, zdobiony detalem architektonicznym wykonanym w sztucznym kamieniu. Kościół górny na planie krzyża łacińskiego obwiedziony przyporami-skarpami, trójnawowy z transeptem. Prezbiterium zamknięte trójbocznie z dwoma symetrycznymi ustawionymi aneksami, kruchtą i zakrystią. Z zakrystii aneks wyjściowy ganek. Po obu stronach transeptu znajduje się po jednej kaplicy zamkniętej trójbocznie, przy nawie bocznej południowej aneks wejściowy.

Od wschodu masywna wieża, do której dostawiono od północnej klatkę schodową w postaci mniejszej wieży o przekroju koła, mała wież zwana sygnaturką na skrzyżowaniu transeptu z nawą główną. Nawa główna oraz transept kryte dachem dwuspadowym, nawy boczne dachem jednospadowym natomiast kaplice dachem wielobocznym. Wieża główna jak i sygnaturka z ośmioboczną latarnią zwieńczona dachem hełmowym.

Kościół ceglany na fundamencie kamiennym, betonowym?, częściowo podpiwniczony, ściany ceglane, zdobiony detalem architektonicznym wykonanym w podobnie jak portale i obramienia okienne w sztucznym kamieniu o spoiwie cementu romańskiego, kamień naturalny piaskowiec użyto do wykonania schodów. Stolarka drzwiowa z drewna iglastego, dachy w konstrukcji drewnianej, kryty blachą miedzianą, z wyjątkiem hełmu wieży głównej, która pokryta jest prawdopodobnie blachą stalową, trapezową w kolorze zielonym.

Część piwniczna zwana dolnym kościołem znajduje się pod nawą główną oraz transeptem, prezbiterium nie podpiwniczone. Do dolnego kościoła prowadzi kręta klatka schodowa z górnego

kościół oraz kruchta wejściowa znajdująca się na poziomie posadzki dolnego kościoła. Ściany dolnego kościoła wykonane z cegły otynkowanej na gładko, pokryte powłoką malarską w kolorze białym. Ściany dolnego kościoła zdobione pilastrami w miejscach kapiteli jako motyw zdobniczy zastosowano element profilu ciągnionego. Sufit dekorowany prostokątnymi zwierciadłami obwiedzionymi dekoracyjnym profilem ciągnionym. Podział sufitów odpowiada wielkościom pomiędzy pilastrami i stanowi kwadratowe i prostokątne płaszczyzny. Przy posadzce niewielki wystający poza lico ściany cokół, posadzka dolnego kościoła wykonana z płytek betonowych barwionych w masie.

Posadzka górnego kościoła, prezbiterium i transeptu wykonana również z betonowych płytek barwionych w masie. W prezbiterium wtórnie zamontowane podwyższenie pokryte wtórnymi płytkami ceramicznymi oraz sztucznym kamieniem.

3. Historia obiektu

*„Obowiązkiem naszym jest skarby, które przeszłość
nam jeszcze zostawiła, oddać potomności”.*

Feliks Kopera

Badania literatury wskazują iż obecny kościół wzniesiono w miejscu, w którym pierwotnie stał inny kościół a losy jego budowy są interesujące i warte przytoczenia.

Zachowane dokumenty pisemne wskazują iż parafia w Szynwaldzie powstała z rycerskiej fundacji Leliwitów i od samego początku należała do diecezji krakowskiej. Jedna z kart historii podaje iż parafia zapłaciła 7 kopców świętopietrza w roku 1350¹ ,co mogłoby świadczyć o istniejącym już kościele, natomiast kolejny kościół parafialny pod wezwaniem Wszystkich Świętych wzniesiono z fundacji Tarnowskich w 1555 roku,
decyzją parafian samowolnie zniszczono w 1911 roku wbrew sprzeciwu służb konserwatorskich²

- 1 Odnotowano złożenie przez parafię daniny na rzecz papieża zw. Denarem św. Piotra lub świętopietrze. W Polsce świętopietrze wprowadzono za rządów Mieszka I, co wiązało się z poddaniem przez niego państwa Polan pod opiekę Stolicy Apostolskiej. Świętopietrze jako danina lenna płacone było początkowo przez władców, później (prawdopodobnie od XI w.) obowiązek jego płacenia spadł bezpośrednio na ludność, po reformacji jego poboru zaniechano, ok. 1555.
- 2 „...rozbiórce sprzeciwiał się konserwator zabytków sztuki i pomników historycznych w Krakowie, dr Feliks Kopera.

Stoczył on zacięłą batalię o uratowanie świątyni. Chciał, aby cały kościół rozebrać i przenieść do Krakowa. Były również plany przeniesienia go na Świniogórę, chciał go również kupić proboszcz tuchowski ks. Maciejowski dla jednej z parafii. Nawet Muzeum Narodowe w Krakowie prosiło o drzwi i fragmenty okienne. Jednak żadnego z tych pomysłów nie udało się zrealizować. Sprawa budowy nowego kościoła była już za bardzo zaawansowana i dlatego w 1910 r. wbrew zakazom stary kościół został rozebrany, a z jego belek wybudowano Dom dla ubogich...'

Utracony kościół zbudowany przez cieślę Adama Tornariususa, wykonany z modrzewiowego drewna o cennej unikatowej konstrukcji więźbowo-zaskrzyniowej, był wartościowym obiektem sztuki sepulkralnej o unikatowych rozwiązaniach konstrukcyjnych. Kościół na planie krzyża łacińskiego, jednonawowy z trójbocznie zamkniętym prezbiterium, orientowany, od zachodu z dostawioną wieżą wzniesioną w konstrukcji słupowej z charakterystyczną na tych terenach nadwieszoną izbicą, krytą hełmem namiotowym. Kościół nakryty dachem dwuspadowym o wspólnej kalenicy z wieżyczką na sygnaturkę. Kościół posiadał chór, podtrzymywany przez dwie drewniane kolumny na który prowadziły drewniane schody. Na chórze znajdowały się 10-cio głosowe organy. Natomiast na dzwonnicy wisiały dwa dzwony, jeden z 1563 r. We wnętrzu prezbiterium oddzielone od nawy ostrołukową tęczą. Kościół posiadał trzy portale gotyckie, z których dwa charakteryzowały się formą schodkową zwane długoszowskimi, na jednym z nich widniała sygnatura budowniczego i herb fundatorów Leliwa. Trzeci portal zamknięty był łukiem w typie oślego grzbietu. Do dnia dzisiejszego z pierwotnego wyposażenie kościoła zachowały się m.in. trzy krucyfiksy, jeden z początków XVI wieku i dwa barokowe z przełomu XVII-XVIII w. Oraz XVI wieczny dzwon. Kościół był kilkakrotnie remontowany i odnawiany. W 1776 r. przez księdza Józefa Niedźwiedzkiego i przez kolejnych proboszczów. W 1855 r. ks. Stański wstawił dwa nowe okna za ołtarzem. W 1862 r. kościół obito nowymi gontami. W 1863 r. wymieniono kolejne trzy okna. W 1869 r. ks. Augustyniak wymienił spróchniałe belki w ścianach, odnowił wielki ołtarz, wymalował ściany. Nowa polichromia przedstawiała: św. Izydora patrona rolników, wskrzeszenie córki Jaira, św. Stanisława przed królem Bolesławem, nawrócenie św. Pawła.

Drewniany kościół parafialny przetrwał do roku 1910, natomiast w roku 1888 zrodził się pomysł budowy nowej świątyni, ciekawe jest również iż w tym roku powstało również Muzeum Diecezjalne w Tarnowie posiadające w swych zbiorach bardzo cenne eksponaty sztuki sakralnej. W roku 1901 roku powstał Komitet kościelny na czele, którego w 1903 roku stanął ksiądz proboszcz Aleksander Siemiński. 17 maja 1905 r. na prośbę *komitetu budowy nowego kościoła*, która dotyczyła zbadania stanu zachowania drewnianego kościoła architekt Adolf Juliusz Stapf

sporządził notę:

'Kościół parafialny w Szyrwaldzie jest drewniany we węgły, zbudowany z drzewa miękkiego, na przyciesiach dębowych, deskami na zewnątrz oszalowany i gontem pokryty, a jak świadczy wryty napis na drzwiach dębowych wchodowych do kościoła, zbudowany jest w połowie XVI wieku, bo w roku 1555 rozpoczęty, a w roku 1561 wykończony. Przed głównym wejściem do kościoła jest dzwonnica, która stanowi równocześnie przedsionek kościelny obszerny, bo 5,00 m szeroki a około 8,00 m długi, z którego przy jednej z bocznych ścian osobnym szalowaniem oddzielone są schody wiodące na wieżę do dzwonów. Nawa główna kościoła, w której pięć słupów wspiera część zwężoną w górze i wyżej wzniesioną powały kościelnej, jest długa 11,75 m b a szeroka 10,84 m b. Prezbiterium przed balaskami przeznaczone jeszcze dla ludu jest długie 4,27m, a szerokie 7,15mb. Powierzchnia przedsionka wynosi - 40,92 m². Nawy kościelnej - 127,37 m². Części prezbiterium - 30,53 m². Razem przeto powierzchnia używalna dla kościoła wynosi 189,82 m². Ponieważ 1/4 część zajęta jest ołtarzami, amboną, konfesjonalami i ławkami, przeto odlicza się 49,705 m². Pozostaje dla ludu 149,115 m², na których licząc w ścisku po 3 osoby na 1 m² pomieści się najwyżej 450 dusz'.

Z orzeczenia wynikało iż obecny kościół jest zbyt mały aby sprostać potrzebom parafii więc zdecydowano się na budowę nowego kościoła, wówczas zrodził się kolejny problem z lokalizacją nowego kościoła. Księżna Sanguszkowa ofiarowała w tym celu dwa miejsca jeden przy cmentarzu a drugi nieopodal dworu, jednakże parafianie odmówili przyjęcia terenu pod budowę kościoła twierdząc iż „kościół wybudowany na gruncie pańskim , będzie kościołem pańskim, a oni chcą mieć kościół chłopski...³” I tak parafianie wbrew protestom Feliksa Kopery, konserwatora dzieł sztuki ⁴ zdecydowali się zniszczyć drewniany kościół. 30 marca 1909 roku komitet budowy nowego kościoła ogłasza konkurs na projekt nowego kościoła, w którym określa wygląd i wielkość budynku a także przybliżony kształt budowy, w konkursie wzięło udział kilku architektów lecz on nie został rozstrzygnięty a ostatecznie projekt zlecono Juliuszowi Stapfowi. Jesienią 1910 roku rozpoczęto

³ Anna Mądel 2009-2014 <http://www.szynwald.pl/parafia/obecny-kosciol>

⁴ Feliks Kopera (1871-1952), historyk sztuki, muzeolog, prezes Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie. Od 1918 roku członek Akademii Umiejętności, w latach 1901-1950 był Dyrektorem Muzeum Narodowego w Krakowie. Był również przewodniczącym krakowskiego oddziału Związku Historyków Sztuki, członkiem honorowym Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, w latach 1930-1950 był przewodniczącym Związków Muzeów w Polsce. W okresie okupacji brał udział w ratowaniu zbiorów muzealnych, wielokrotnie przesłuchiwany przez gestapo nigdy nie zdradził miejsca ukrycia obrazu Jana Matejki *Hołd Pruski*.

prace przy fundamentach nowego kościoła na miejscu poprzedniego zabytkowego kościoła. Uroczyste poświęcenie kamienia węgielnego odbyło się 30 maja 1911 roku. Kierownikiem budowy był majster Marcin Michalski, w 1914 roku do prac przyjęto nowych murarzy Józefa Walaszka i Tadeusza Srokę oraz czeladnika Adama Bajorkę. Przed wybuchem pierwszej wojny światowej udało się przykryć dachówką nawę główną. W roku 1917 rozpoczęto prace przy budowie wieży, ułożono również posadzkę. W czerwcu 1917 roku złożono zamówienie na mozaikę z przedstawieniem św. Cecylii w krakowskim Zakładzie Witraży, Oszkleń i Mozaiki S.G. Żeleńskich. Zakończenia budowy nie doczekał A.J. Stapf, który zmarł w 1920 roku, po jego śmierci kierownictwo nad budową kościoła objął inżynier Jan Müller, natomiast w styczniu 1922 roku ks. A. Siemieński, zrażona podejrzeniami parafian iż nie rozlicza się dokładnie z pieniędzy parafian przeznaczonych na budowę kościoła zrezygnował z przewodnictwa w Komitecie budowy nowego kościoła, jego miejsce zajął wikariusz ks. Piotr Kyrzcz. W 1930 roku Pan Rapała, pochodzący z Szywnoaldu wykonał ołtarz główny, w którym w centrum ustawiono figurę Matki Bożej Szkaplerznej, natomiast po bokach zamontowano dwie odnowione figury aniołów pochodzące z katedry tarnowskiej. W tym samym roku do lewego ołtarza bocznego wstawiono odnowiony obraz Serca Jezusowego (drzeworyt pochodzący z ołtarza głównego z drewnianego kościoła), w miejsce figury Matki Bożej Niepokalanej, którą ks. A. Siemieński podarował do kaplicy sióstr, natomiast do prawego ołtarza bocznego wstawiono obok krzyża trzy figury M.B. Bolesnej, św. Jana i Marii Magdaleny pochodzących również ze starego kościoła i tu również po bokach ustawiono figury aniołów pochodzących z katedry tarnowskiej. W roku 1931 zakupiono dębowe drzwi oraz bramę do krypty, na wieży zainstalowano dzwony: jeden z XVI wieku, pozostałe dwa z 1931 roku, oraz zegar z trzema tarczami, wykonany przez Pan Mięśowicza z Krosna. Firma z Tarnowa braci Biedrońskich w roku 1932 wykonała ręcznie kutą balustradę znajdującą się od frontu kościoła oraz bramę wejściową i ogrodzenie przed kryptą. Konsekracja kościoła dokonana przez ks. bp Franciszka Lisowskiego miała miejsce 4 września 1936 roku. W 1943 roku ks. P. Kyrzcz zamówił w warszawskiej firmie Kamiński Zygmunt 21-głosowe organy,

ich montaż trwał od 1944 do 1947 roku. W 1992 r. ks. Z. Ryznar poddał organy gruntownej konserwacji i naprawie. Prace te wykonali: Kazimierz Plewa organomistrz i organista z Nowego Sącza oraz Antoni Kudzaj z Gołkowic k. Nowego Sącza. Dodano wtedy 4 nowe głosy, wymieniono kontuar, 180 elektromagnesów, dodano nową cichobieżną dmuchawę niemiecką, natomiast w roku 2011 ks. Józef Michalski przyczynił się do odrestaurowania organów w tym roku również dołożono trzy nowe głosy. W roku 1966 została wykonana polichromia przez Andrzeja i Irenę Chojakowskich.

Bibliografia:

1. Katalog zabytków sztuki w Polsce, T. I, województwo krakowskie, zeszyt 13, powiat tarnowski, Warszawa 1953
2. Kos Jan, Ks. prałat Aleksander Siemieński proboszcz w Szywnądzie, Tarnów 1988
3. Niedojadło Andrzej, Kubacki Grzegorz, Dzieje Gminy Skrzyszów i okolic w zarysie, Skrzyszów-Tuchów 2009
4. Plebanek Kazimierz, Szywnąld, 650-lecie dziejów wsi i parafii, Szywnąld 1994
5. Stańczyk Stanisław, Żal mi tego ludu, Ks. Prałat Aleksander Siemieński, Proboszcz w Szywnądzie, Tuchów 1989

4. Adolf Juliusz Stapf⁵

Adolf Juliusz Stapf (1862-1920), architekt wykształcony na Wydziale Politechniki Lwowskiej. Jeden z czołowych przedstawicieli architektury małopolskiej, na stałe związany z Tarnowem. Już podczas studiów praktykował u swego wuja architekta Karola Polityńskiego⁶, do najważniejszych projektów Polityńskiego należą szkoła im. Kopernika przy ul. Kopernika 5 (1874), dom Hausera przy ul. Krakowskiej 19 (1879) oraz budynek Kasy Oszczędności na ul. Wałowej (1882). Zaprojektował również w Tarnowie nieistniejący już kościół urszulanek (1877) oraz kościół filipinów (1878-79). Był eklektykiem w swoich realizacjach i projektach sięgał do renesansu i manieryzmu, natomiast w budownictwie sakralnym często do romanizmu, jego twórczość charakteryzowała elegancja i prostota, stosował czytelne podziały architektoniczne poziome i pionowe z wykorzystaniem skromnych detali architektonicznych jak pilastry i obramienia okienne. Adolf Juliusz Stapf po ukończeniu studiów kontynuował współpracę z wujem i wraz z nim pracował przy budowie Tarnowskiej Kasy Oszczędności oraz kościoła pod wezwaniem św. Filipa Nerii (Filipinów). W roku 1889 otrzymał koncesję na budowniczego w Tarnowie, projektował zgodnie z obowiązującymi trendami we współczesnej mu architekturze, inspirował się twórczością Teodora Talowskiego⁷. Jako materiał budowlany stosował *nagą* cegłę, o zróżnicowanej fakturze i kolorze, był podobnie jak Talowski zwolennikiem prawdy materiałowej - *Material-gerechtigkeit*⁸. Cegłę zestawiał z kamieniem oraz elementami detalu architektonicznego imitującego kamień, wykonanymi z wypraw romańskich. Jego projekty odznaczały się elegancją i podobnie jak realizacje wuja nawiązywały do architektury renesansu, wyróżniały się dzięki charakterystycznym elementom jak: wydatny okap dachowy często wsparty na kroksztynach oraz dekorującym ścianę fryzem znajdującym się tuż pod okapem. Stosował dekoracje z wypraw szlachetnych jak sgraffito, sztuczny kamień oraz stiuku. Bryłę architektoniczną dekorował poprzez

5 Sawczyk B., Sasiadowicz M., Stańczyk E., *Ocalić od zapomnienia... Patroni tarnowskich ulic*, tom 2:O-Ż,
6 Potępa S., *Złota Era Tarnowa*, Tarnów 1998.

7 Teodor Talowski to jeden z najbardziej oryginalnych twórców architektury polskiej XIX wieku i pocz. XX w.. Urodził się 26.03.1857 w Zasowie, koło Tarnowa. Jego twórczość o charakterze eklektycznym wykazuje związki z secesją i historyzmem. Jest autorem licznych kościołów, kaplic, kamienic i budynków użyteczności publicznej.

8 niem.) Material = materiał., (niem.) Gerechitgkeit = sprawiedliwość

dostawianie jakiegoś mniejszego elementu, który dodawał malowniczości budynkowi stosował m.in. wykusze, ganki, balkony, płaszczyznę ścian dzielił ryzalitami oraz gzymsami. Do najbardziej interesujących świeckich realizacji Stapfa należą domy przy ul. Batorego 1, ul. Nowy Świat 12, ul. Goldhammera 7, ul. Lwowskiej 15, ul. Krakowskiej 22, dom Merza przy ul. Topolowej 8, kompleks mieszkalno-handlowy Żelechowskiego przy ul. Targowej 12 (Taras) czy gmach Krajowej Szkoły Ogrodniczej przy ul. Piłsudskiego. Adolf Juliusz Stapf jest także twórcą kilku kościołów zbudowanych na terenie diecezji tarnowskiej w Cikowicach, Łękawicy, Szynwałdzie, Trzetrzewinie i Zdrochcu.

5. Stan zachowania i przyczyny zniszczeń obiektu

Stan zachowania dolnego kościoła uznać można dostateczny, ściany piwnic zabrudzone posiadają spękania oraz miejscowe odspojenia wypraw tynkarskich. Na stropie widoczne są większe spękania i rysy. Na uwagę zasługuje duże zawilgocenie i zasolenie wypraw tynkarskich i prawdopodobnie cegły, zwłaszcza w miejscach stale zawilgoconych jak aneks wejściowy oraz prawe ramię piwnicy, gdzie kiedyś znajdował się zsyp na węgiel. Dzisiaj to miejsce z uwagi na niedrożną instalację opadową znajduje się w ciągłym stanie zawilgocenia. Ściany posiadają liczne uzupełnienia z wypraw cementowych będące reperacjami po wtórnie osadzonej instalacji elektrycznej. Posadzka zabrudzona ziemią oraz pozostałościami po przechowywaniu węgla, płytki betonowe w dobrym stanie, w części aneksu wejściowego posadzka popękana i odspojona od podłoża na skutek zawilgocenia oraz przemarzania gruntu. Do zniszczeń posadzki przyczynił się również istniejący drenaż, który prawdopodobnie jest niedrożny i w okresie spadku temperatury poniżej 0° doprowadził do zniszczeń mechanicznych zwłaszcza w części aneksu wejściowego gdzie zaobserwować można wypiętrzenie gruntu wraz z posadzką.

Posadzka prezbiterium w stanie dobrym jednakże znaczna jego część ok 60% jest przykryta wtórnym podwyższeniem obłożonym płytkami ceramicznymi o charakterze współczesnych płytek łazienkowych oraz płytami sztucznego kamienia. Nawa poprzeczna-transept częściowo podpiwniczona posiada zniszczenia mechaniczne powstałe na skutek opadania gruntu pod niepodpiwniczonym prezbiterium.

6. Program prac konserwatorskich

A. Wnioski i założenia konserwatorskie

Celem konserwacji powinno stać się po pierwsze przeprowadzenie zabiegów służących zachowaniu i ochronie substancji zabytkowej. Ze względu na różnorodne materiały występujące w obiekcie proponowane metody konserwatorskie oraz dobór materiałów, będą zróżnicowane i indywidualnie dopasowane do poszczególnych elementów wnętrza.

Z uwagi na duże zasolenie wypraw tynkarskich zaleca się w części dolnego kościoła usunąć wszystkie wyprawy tynkarskie ze ścian i przeprowadzić pełną konserwację wątku ceglanego oraz zrekonstruować tynki w systemie tynków renowacyjnych.

B. Proponowane postępowanie konserwatorskie

Przedstawione poniżej propozycje programu konserwacji ścian fundamentowych poniżej linii gruntu, dolnego kościoła oraz posadzek prezbiterium i transeptu górnego kościoła oparte zostały na przeprowadzonych badaniach budowy technologicznej oraz stanu zachowania poszczególnych elementów wystroju. W trakcie oględzin obiektu oraz badań archiwalnych rozpoznano zakres późniejszych, często niekorzystnych, zabiegów renowacyjnych w prezbiterium.

1. Konserwacja i izolacja ścian zewnętrznych części podpiwniczonej i niepodpiwniczonej;

1. Zaleca się prace konserwatorskie przy fundamentach i ścianach poniżej linii gruntu wykonać etapami z zachowaniem bezpieczeństwa oraz stabilności gruntu i fundamentów, w tym celu należy wykonać wykop odcinkami odsłaniając fundamenty i ściany do głębokości ok 4.0 m. Wykop zabezpieczyć deskami lub płytami przed osuwaniem się ziemi.
2. Oczyszczenie ścian mechanicznie na sucho za pomocą szczotek nylonowych
3. Z wstępnych badań wynika iż ściany fundamentowe pokryte są skorodowaną warstwą zaprawy betonowej, jeżeli warstwa zaprawy pudruje się lub osypuje a jej grubość nie przekracza 3 cm należy ją skuć,
4. pozostawioną zaprawę lub odkrytą powierzchnię ceglana należy wzmocnić impregnatem wzmacniającym zawierającym estry kwasu krzemowego np. KSE 100 firmy Remmers,
5. w przypadku usunięcia zaprawy odsłonięty wątek ceglany należy doczyścić mechanicznie na sucho szczotkami nylonowymi lub stalowymi.
6. usunąć zwietrzałą spoinę na głębokość 2 cm
7. przeprowadzić dezynfekcję i dezynsekcję preparatem fungistatycznym np. BFA firmy Remmers.
8. uzupełnić spoinę zaprawą mineralną do spoinowania z wapnem trasowym
9. zawilgocone i zasolone powierzchnie pokryć preparatem wstrzymującym migrację soli np. Salzsperre firmy Remmers, preparat nanosić metodą natrysku.
10. Gruntowanie ściany metodą natrysku preparatem zawierającym koncentrat krzemionkowy np. Kiesol firmy Remmers, preparat rozcieńczyć z wodą w proporcji 1/1.
11. Następnie nałożyć pierwszą warstwę szlamu mineralnego, np Sulfatex-schamme firmy Remmers, produkt nanieść pędzlem ławkowcem.
12. Następnie nałożyć drugą warstwę szlamu mineralnego, np Sulfatex-schamme firmy Remmers, produkt nanieść pędzlem ławkowcem.
13. Pokryć powierzchnie szlamowane preparatem Kiesol metodą natrysku jednokrotnie.
14. Wykonaną izolację zabezpieczyć warstwą geowłókniny o granulacji 200g/m², lub docieplić płytami XPS Roffmate klejonymi na masie Superflex 10 firmy Deitermann,
15. Wykonać drenaż na poziomie posadzki piwnicy, zasypać żwirem z zagęszczeniem do wysokości terenu.

2. Konserwacja i izolacja pionowa fundamentów prezbiterium i transeptu

1. Wykonanie wykopu odcinkami przy odkrywaniu fundamentów, do głębokości min 1,2m,
2. Zabezpieczenie wykopu płytami, przed osuwaniem się ziemi,
3. Oczyszczenie fundamentów mechanicznie na sucho posługując się szczotkami nylonowymi lub stalowymi,
4. podbicie fundamentów
5. Usunąć zwietrzałą spoinę na głębokość 2 cm,
6. Przeprowadzić dezynfekcję i dezynsekcję preparatem fungistatycznym np. BFA firmy Remmers lub Biotin.

7. Zawilgocone i zasolone powierzchnie pokryć preparatem wstrzymującym migrację soli np. Salzsperre firmy Remmers, preparat nanosić metodą natrysku,
8. Gruntowanie ściany metodą natrysku preparatem zawierającym koncentrat krzemionkujący np. Kiesol firmy Remmers, preparat rozcieńczyć z wodą w proporcji 1/1,
9. Następnie nałożyć odporny na siarczany mineralny szlam uszczelniający w dwóch warstwach, np Sulfatexschamme firmy Remmers, produkt nanieść pędzlem ławkowcem,
10. Pokryć powierzchnie szlamowane preparatem zawierającym koncentrat krzemionkujący np. Kiesol metodą natrysku jednokrotnie,
11. Wątek ceglany należy wzmocnić impregnatem wzmacniającym zawierającym estry kwasu krzemowego np. KSE 100 firmy Remmers,
12. Wykonaną izolację zabezpieczyć warstwą geowłókniny o granulacji 200g/m²,
13. Wykonać drenaż na poziomie posadowienia ścian, zasypać żwirem z zagęszczeniem do wysokości terenu.

3. Izolacja pionowa kurtynowa ścian wewnętrznych piwnic.

1. Metodą iniekcji wykonać zaporę kurtynową przeciw wilgoci na ścianach do których nie ma dostępu od zewnątrz (ściany nawy dolnego kościoła oraz ołtarzowa)
 2. Wiercenie otworów co 25 cm z przesunięciem 12,5 cm lub zgodnie z WTA 5-20-09/D,
 3. Umieścić pakery iniekcyjne i odpowiednio zamontować,
 4. Wprowadzić preparat w postaci żelu iniekcyjnego o składzie akrylanowo-metakrylanowym pęczniejącym w kontakcie z wodą np. Injektionsgel 3 K firmy Remmers lub Deitermann SG.
- Po stwardnieniu żelu pakery usunąć a otwory wypełnić iniekcyjną zaprawą mineralną o wysokiej płynności np bohrlochsuspension firmy Remmers lub pod ciśnieniem zaprawą Cerinol BSP.

4. Konserwacja i izolacja pozioma posadzki piwnicy.

1. Płytki posadzki należy ostrożnie zdemontować oraz po wykonaniu prac izolacyjnych posadzkę płytki ponownie ułożyć.
2. Ułożyć warstwę chudego betonu, następnie powierzchnię zagruntować np. Eurolan TG2 w stosunku 1/10 z wodą.
3. Następnie wykonać izolację preparatem Superflex D24, pamiętać o wywinieciu (faseta) izolacji na ścianę do wysokości warstwy dociskowej.
4. Na całej powierzchni rozłożyć czarną folię budowlaną 0,2 jako warstwę ślizgową.
5. Warstwa dociskowa z zaprawy cementowej 5 cm.
6. Warstwa izolacji podpłytkowej np. Superflex D1
7. Klejenie płytek przy użyciu elastycznej zaprawy mrozoodpornej np. Plastikol KM Flex.
8. Popękane płytki skleić żywicą epoksydową
9. Ubytki w płytkach uzupełnić żywicą poliestrową np Marmokit firmy Akemi barwioną w masie pod kolor lub zaprawą mineralną na białym cemencie portlandzkim modyfikowaną żywicą redyspergowaną np. Vinapas.
10. Brakujące płytki zrekonstruować z zaprawy mineralnej barwionej w masie pod kolor oryginalnych płytek
11. Spoinowanie okładziny np. Cerinol Flex.
12. Posadzkę zaimpregnować i wypolerować preparatem nablyszczającym np. Akemi.

5. Konserwacja posadzek górnego kościoła i izolacji posadzki prezbiterium oraz transeptu.

1. Z posadzki prezbiterium usunąć wtórnie zamontowane podwyższenia oraz okładziny ceramiczne i sztucznego kamienia,
2. Płytki posadzki prezbiterium i transeptu należy ostrożnie zdemontować oraz po wykonaniu prac izolacyjnych posadzki ponownie ułożyć w części transeptu, natomiast w prezbiterium wykonać nową posadzkę z płyt kamiennych, zastosować jasny kamień np. marmur *bianco carrara*. Płytki z prezbiterium należy wykorzystać do ponownego ułożenia w transepcie.
3. Ułożyć warstwę chudego betonu, następnie powierzchnię zagruntować np. Eurolan TG2 w stosunku 1/10 z wodą.
4. Następnie wykonać izolację preparatem Superflex D24, pamiętać o wywinieciu (faseta) izolacji na ścianę do wysokości warstwy dociskowej.
5. Na całej powierzchni rozłożyć czarną folię budowlaną 0,2 jako warstwę ślizgowa.
6. Warstwa dociskowa z zaprawy cementowej 5 cm.
7. Warstwa izolacji podpłytkowej np. Superflex D1
8. Klejenie płytek przy użyciu elastycznej zaprawy mrozoodpornej np. Plastikol KM Flex.
9. Ubytki w płytkach uzupełnić żywicą poliestrową np. Marmokit firmy Akemi barwioną w masie pod kolor lub zaprawą mineralną na białym cemencie portlandzkim modyfikowaną żywicą redyspergowaną np. vinapas.
10. Spoinowanie okładziny elastyczną zaprawą do spoinowania np. Cerinol Flex.
11. Posadzkę kościoła zaimpregnować i wypolerować preparatem nablyszczającym np. Akemi.
12. Usunąć wtórne płytki ceramiczne z posadzek krucht i zakrystii.
13. Wykonać izolację podpłytkową np. Superflex D1
14. Nakleić nowe płytki gresowe o wielkości 60/60 np. CN 99 płytka gresowa Natural Kal. Concept Super Biały, przy użyciu elastycznej zaprawy mrozoodpornej np. Plastikol KM Flex.

6. Izolacja pozioma murów dolnego kościoła i ścian fundamentowych od wewnątrz.

1. Usunąć tynk do wysokości ok. 80 cm powyżej posadzki
2. Uszkodzone spoiny w murze wydłutować na głębokość co najmniej 2cm
3. Powierzchnie pokryć poprzez spryskanie preparatem gruntującym zawierającym hydrofobowe związki kwasu krzemowego np. Kiesol firmy Remmers rozcieńczonego z wodą w stosunku 1/1,
4. Po około 15 min. Metodą 'mokre w mokre' nanieść warstwę mineralnego odpornego na siarczany szlamu uszczelniającego np. Sulfatexschlamme firmy Remmers
5. Uzupelnąć ubytki spoiny zaprawą odporną na siarczany np. Dichtspachtel
6. Wywiercić otwory iniekcyjne o średnicy 12 cm w odległości ok. 10 cm. Podczas wiercenia należy przebić co najmniej jedną spoinę wsporną. Kąt nachylenia ok. 25°
7. Jeżeli podczas wiercenia otworów okaże się, że mur zawiera pustki należy wypełnić je zaczynem Bohrlochsuspension firmy Remmers, dalsze prace nie wcześniej jak po stwardnieniu zaprawy około 7 dni.
8. Następnie ponownie wywiercić otwory iniekcyjne.
9. Otwory należy wypełnić aż do nasączenia obszarów otaczających otwór, zaleca się zastosować metodę niskociśnieniową (ok. 4-8 bar) zastosować niskociśnieniowe pakery iniekcyjne lub iniektory plastikowe
10. Następnie otwory wypełnić zaprawą mineralną o wysokiej płynności np. Bohrlochsuspension firmy Remmers

7. Konserwacja ścian i stropu dolnego kościoła.

1. Z uwagi na duże zasolenie wypraw tynkarskich należy usunąć tynki ze ścian do wysokości sufitu wraz z cokołem posadzkowym, oraz zrekonstruować je w systemie tynków renowacyjnych WTA,
2. Z sufitu oraz profili ciągnionych usunąć powłoki malarskie,
3. Osłabione tynki sufitu wzmocnić środkiem zawierającym częściowo skondensowane estry kwasu ortokrzemowego np: preparatem KSE 300 (lub równoważnym),
4. Należy w jak największym stopniu zachować oryginalne wyprawy tynkarskie sufitu oraz detal architektoniczny w postaci profili ciągnionych dlatego odspojone tynki podkleić metodą iniekcji za pomocą np: Viscacid Epoxi-Injektionsharz 100 firmy Remmers jak

również przestrzenie między tynkiem a licem wypełnić zaprawą, która zawiera syntetyczne wapno hydrauliczne o nazwie Ledan. TB1, lub równoważny,

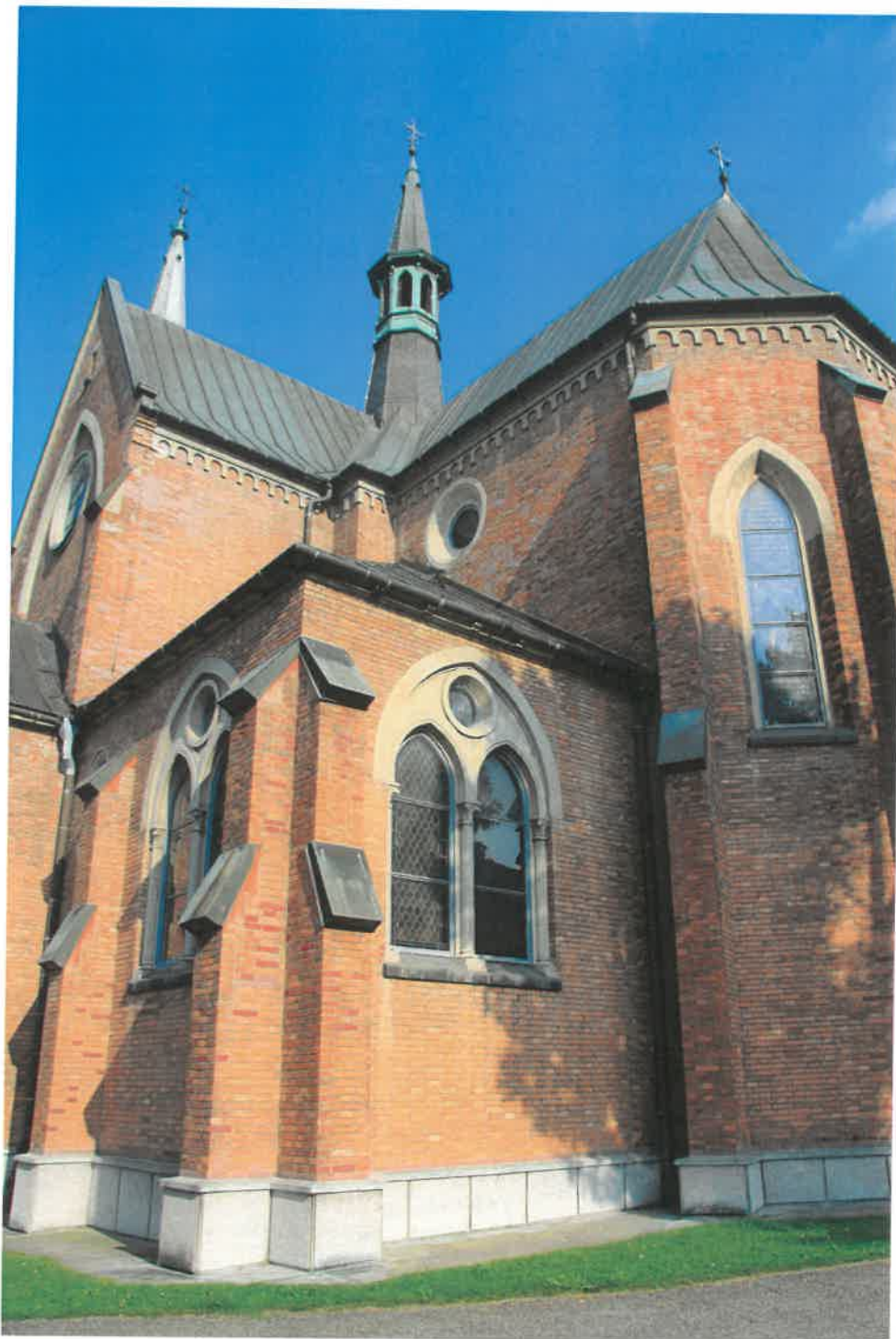
5. Rysy w strukturze tynku wypełnić preparatem do maskowania rys np. Cap-elast 2 firmy Caparol, natomiast konstrukcyjne rysy w sklepieniu wypełnić materiałem odpornym na zawilgocenia poprzez iniekcję dwuskładnikowej elastycznej żywicy poliuretanowej np. Injektionsharz 2K PUR firmy Remmers,
6. Odslonięty watek ceglany oczyścić mechanicznie oraz wykuć spoinę na głębokość 2 cm,
7. Powierzchnie, na których zlokalizowana siedliska grzybów i glonów pokryć preparatem fungistatycznym np: Impragnierung BFA lub innym preparatem glono i grzybobójczym np: Algicid firmy Keim lub równoważnym,
8. Uzupełnić ubytki spoiny zaprawą odporną na siarczany np. Dichtspachtel, lub równoważną
9. Powierzchnie ceglane pokryć poprzez spryskanie preparatem gruntującym zawierającym hydrofobowe związki kwasu krzemowego np. Kiesol firmy Remmers lub równoważnym, rozcieńczonego z wodą w stosunku 1/1,
10. Po około 15 min. Metodą *mokre w mokre* nanieść warstwę mineralnego odpornego na siarczany szlamu uszczelniającego np. Sulfatexschlamme firmy Remmers, lub równoważny.
11. Następnie na szlam uszczelniający nanieść obrzutkę jako warstwę szczeną pod tynk renowacyjny, należy zastosować zaprawę Vorspitzmortel firmy Remmers lub równoważną,
12. Nie wcześniej jak po trzech dniach nanieść tynk renowacyjny szerokoporowy Universalputz-stara biel, gdy powierzchnia stanie się matowa opracować pacą pokrytą miękką gąbką,
13. Powierzchnię opracować kratowym zdzierakiem w celu nadania odpowiedniej gładkiej faktury wyprawie tynkarskiej,
14. Po trzech dniach nanieść tynk cienkowarstwowy tynk szpachlowy np; Fineputz firmy Remmers,
15. Ubytki profili ciągnionych uzupełnić w systemie mineralnych tynków dwuwarstwowych np: tynk rdzeniowy Grobzugmortel i nawierzchniowy Feinzugmortel firmy Remmers, lub równoważny,
18. Nie wcześniej jak po 28 dniach powierzchnię pomalować nakładając farbę dyfuzyjną w dwóch warstwach np; LA Siliconharzfarbe lub Sanieputzfarbe firmy Remmers, kolor dobrać do koloru zastanego, zatwierdzić komisyjnie,

8. Konserwacja ścian wewnętrznych i słupów górnego kościoła do wysokości boazerii.

1. Zdemontować boazerię ze ścian oraz kolumn,
2. Usunąć tynk do wysokości boazerii około 1,7m,
3. Wydlutować spoinę na głębokość minimum 2 cm,
4. Oczyszczyć mur mechanicznie przy użyciu nylonowych szczotek i odkurzacza,
5. Powierzchnie, na których zlokalizowana siedliska grzybów i glonów pokryć preparatem fungistatycznym np: Impragnierung BFA lub innym preparatem glono i grzybobójczym np: Algicid firmy Keim lub równoważnym,
6. Uzupełnić ubytki spoiny zaprawą odporną na siarczany np. Dichtspachtel, lub równoważną
7. Powierzchnie ceglane pokryć poprzez spryskanie preparatem gruntującym zawierającym hydrofobowe związki kwasu krzemowego np. Kiesol firmy Remmers lub równoważnym, rozcieńczonego z wodą w stosunku 1/1,
8. Po około 15 min. Metodą *mokre w mokre* nanieść warstwę mineralnego odpornego na siarczany szlamu uszczelniającego np. Sulfatexschlamme firmy Remmers, lub równoważny.
9. Następnie na szlam uszczelniający nanieść obrzutkę jako warstwę szczeną pod tynk renowacyjny, należy zastosować zaprawę Vorspitzmortel firmy Remmers lub równoważną,
10. Nie wcześniej jak po trzech dniach nanieść tynk renowacyjny szerokoporowy Universalputz-stara biel, gdy powierzchnia stanie się matowa opracować pacą pokrytą miękką gąbką,
11. Powierzchnię opracować kratowym zdzierakiem w celu nadania odpowiedniej gładkiej faktury wyprawie tynkarskiej,
14. Po trzech dniach nanieść tynk cienkowarstwowy tynk szpachlowy np; Fineputz firmy Remmers,
15. Nie wcześniej jak po 28 dniach powierzchnię pomalować nakładając farbę dyfuzyjną w dwóch warstwach np; LA Siliconharzfarbe lub Sanieputzfarbe firmy Remmers, kolor dobrać do koloru zastanego, zatwierdzić komisyjnie,
16. Rekonstrukcja boazerii w oddzielnym Programie Prac Konserwatorskich dotyczącym wystroju i wnętrza kościoła.

KONSERWATOR DZIEŁ SZTUKI
Tomasz Głowacz
mgr Tomasz Głowacz
Nr dyplomu 067

Dokumentacja fotograficzna

Fot. Nr 1. Kościół p.w. NMP Szkaplerznej w Szynwałdzie. Stan przed konserwacją.

Foto. Tomasz Głowacz

lipiec 2014, Szynwałd.

Fot. Nr 2 i 3. Kościół p.w. NMP Szkaplerznej w Szywałdzie. Stan przed konserwacją.

Widok dolnego kościoła.

Foto. Tomasz Głowacz

lipiec 2014, Szywałd.

Fot. Nr 4 i 5. Kościół p.w. NMP Szkaplerznej w Szywnwałdzie. Stan przed konserwacją.

Widok dolnego kościoła.

Foto. Tomasz Głowacz

lipiec 2014, Szywnwałd.

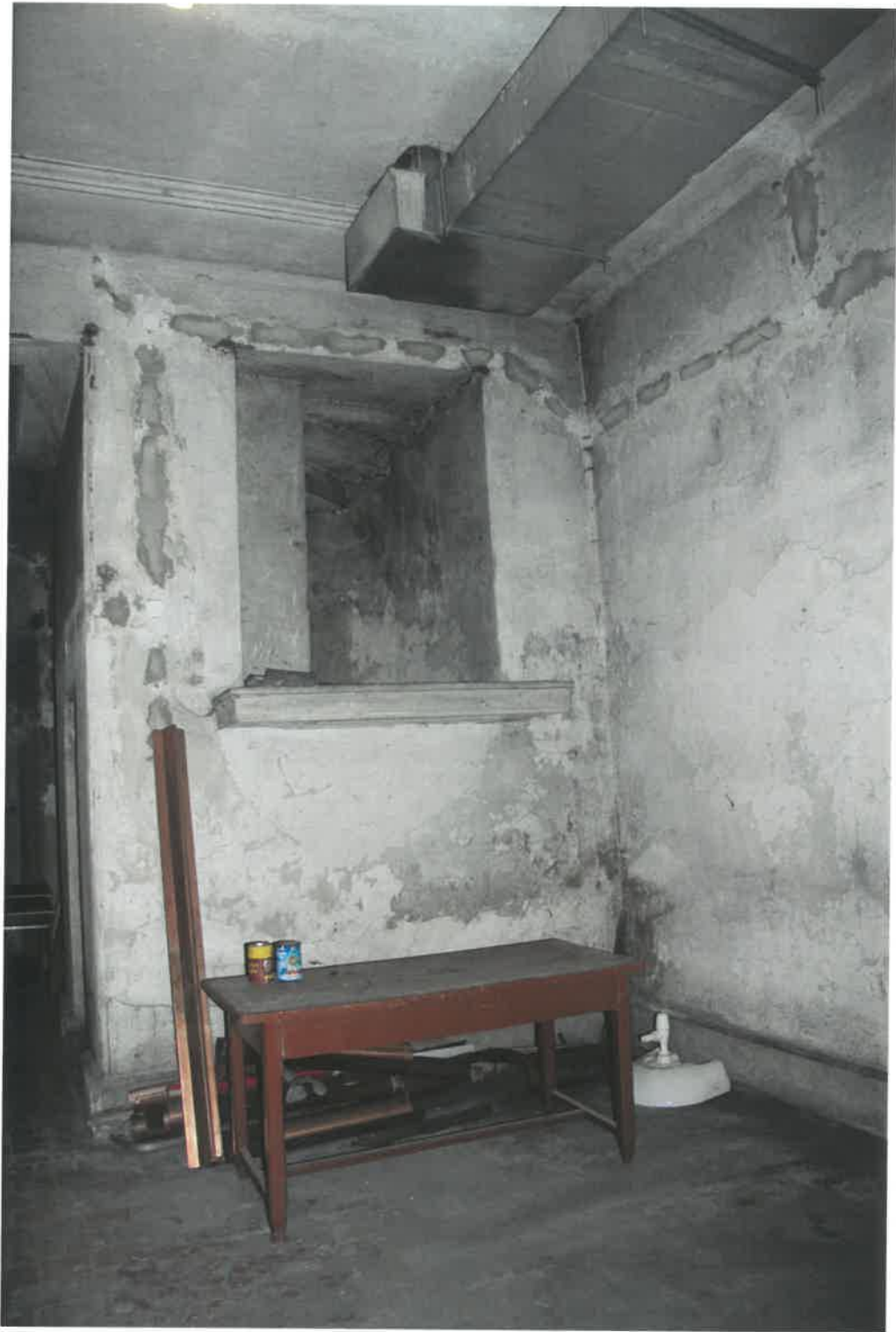

Fot. Nr 6 i 7. Kościół p.w. NMP Szkaplerznej w Szywnawaldzie. Stan przed konserwacją.

Widok dolnego kościoła.

Foto. Tomasz Głowacz

lipiec 2014, Szywnawald.

Fot. Nr 8. Kościół p.w. NMP Szkaplerznej w Szywałdzie. Stan przed konserwacją.

Widok dolnego kościoła.

Foto. Tomasz Głowacz

lipiec 2014, Szywałd.

Fot. Nr 9. Kościół p.w. NMP Szkaplerznej w Szywnaldzie. Stan przed konserwacją.

Foto. Tomasz Głowacz

lipiec 2014, Szywnald.

Fot. Nr 10 i 11. Kościół p.w. NMP Szkaplerznej w Szywałdzie. Stan przed konserwacją.
Posadzka prezbiterium i nawy głównej.

Foto. Tomasz Głowacz

lipiec 2014, Szywałd.

Fot. Nr 12 i 13. Kościół p.w. NMP Szkaplerznej w Szywnaldzie. Stan przed konserwacją.

Posadzka kruchty i zakrystii.

Foto. Tomasz Głowacz

lipiec 2014, Szywnałd.

Fot. Nr 14 i 15. Kościół p.w. NMP Szkaplerznej w Szywałdzie. Stan przed konserwacją.

Posadzki prezbiterium..

Foto. Tomasz Głowacz

lipiec 2014, Szywałd.